

Павло ГАЙДУЦЬКИЙ

НеЗабуті
РЕФОРМИ
в Україні

1991 2017

Павло ГАЙДУЦЬКИЙ

НеЗабуті
РЕФОРМИ
В УКРАЇНІ

1991-2017

Київ 2017

УДК 332.021.8
ББК 65.9(4Укр)-183
Г14

*Книга видана Благодійною організацією
«Інститут стратегічних оцінок»
за сприяння Президентського фонду Леоніда Кучми
«Україна»*

Гайдуцький П. І.

Г14 НеЗабуті реформи в Україні / П. І. Гайдуцький. - К.:
ТОВ «ДКС-центр», 2017. - 852 с.

ISBN 978-617-7300-04-4

У книзі висвітлено стан, результати і проблеми здійснення економічних реформ в Україні за роки незалежності.

Ця книга про реформи, **забуті** тими можновладцями, які не хотіли їх визнавати, оскільки вони були здійснені їх попередниками, і **незабуті** тими, хто їх реально проводив та домогся результатів.

Ця книга про реформи реальні та успішні, які дійсно **незабутні**, а не про реформи декларативні та популістські, про які **нема що згадати**.

Для тих, кому не байдужа економічна політика української влади та її наслідки.

УДК 332.021.8
ББК 65.9(4Укр)-183

ISBN 978-617-7300-04-4

© Гайдуцький П. І., 2017
© ТОВ «ДКС-центр», 2017

Pavlo GAIDUTSKYI

UnForgotten
REFORMS
in UKRAINE

1991-2017

Kyiv 2017

*This book was published by the Charitable organization
«The Institute of Strategic Assessments»
with the assistance of Leonid Kuchma s President Fund
«Ukraine»*

Pavlo Gaidutskyi

UnForgotten reforms in Ukraine / P. Gaidutskyi. - Kyiv:
DKS-center, 2017. - 852 p.

ISBN 978-617-7300-04-4

The book highlights the condition, results and problems of implementing economic reforms in Ukraine since independence.

This book about reforms, **forgotten** by those officials who did not want to recognize them, because they were committed by their predecessors, and **unforgettable** by those who actually carried them out and achieved results.

This book is about real and successful reforms which are really **unforgettable**, and not declarative and populist reforms that are **not mentioned**.

The book is recommended for those who are not indifferent to the Ukraine government's economic policy and their consequences.

ISBN 978-617-7300-04-4

© Pavlo Gaidutskyi, 2017

© DKS-center, 2017

НеЗабуті реформи в Україні

До читача.....	19
ПЕРЕДМОВА	
Влада, реформи, результати.....	25
1. Політика та економіка, влада та реформи.....	27
2. Падіння (1991-1994 рр.).....	32
3. Зупинка спаду (1995-1999 рр.).....	37
4. Зростання (2000-2004 рр.).....	42
5. Втрачені можливості (2005-2009 рр.).....	47
6. Вкрадені можливості (2010-2013 рр.).....	53
7. Стагнація (2014-2016 рр.).....	58
8. Резюме: яка влада, такі реформи, і такі результати.....	65
Розділ I	
КРИЗИ - ВИКЛИКИ ДЛЯ РЕФОРМ.....	73
1.1. Кризи і реформи: причини і наслідки.....	75
1.2. Неефективна економіка.....	86
1.3. Незбалансована торгівля.....	93
1.4. Тінізація та офшоризація економіки.....	101
1.5. Монополізація та олігархізація економіки.....	112
1.6. Боргова криза.....	121
1.7. Банківська криза.....	129
1.8. Соціальна криза.....	138
1.9. Популізм - деградація суспільства.....	145
1.10. Корупція - руйнація держави.....	152
1.11. Кадрова криза.....	161
1.12. Війна - це більше, ніж криза.....	169

Розділ II	
КОНСТИТУЦІЙНА РЕФОРМА.....	175
2.1. Підлаштування Конституції УРСР (1991-1994 pp.).....	177
2.2. Конституція незалежної України (1995-1999 pp.).....	180
2.3. Модернізація Конституції (2000-2004 pp.).....	183
2.4. Спроби ревізії Конституції (2005-2009 pp.).....	188
2.5. Прецедент конституційного нігілізму (2010-2013 pp.).....	190
2.6. Суперечливі конституційні новації (2014-2016pp.).....	195
2.7. Підсумки і пріоритети.....	200
Розділ III	
ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА РЕФОРМА.....	207
3.1. Адміністративна спадщина (1991-1994 pp.).....	209
3.2. Початок реформи (1995-1999 pp.).....	212
3.3. Акцент на місцеве самоврядування (2000-2004 pp.).....	214
3.4. Заговорена реформа (2005-2009 pp.).....	217
3.5. Дежавю централізації (2010-2013 pp.).....	220
3.6. Нові виклики (2014-2016 pp.).....	223
3.7. Підсумки і пріоритети.....	235
Розділ IV	
РЕФОРМА ВЛАСНОСТІ.....	243
4.1. Виклик роздержавлення (1991-1994 pp.).....	245
4.2. Прискорення приватизації (1995-1999 pp.).....	249
4.3. Ринкова приватизація (2000-2004 pp.).....	254
4.4. Криза приватизації (2005-2009 pp.).....	260
4.5. Олігархічна приватизація (2010-2013 pp.).....	267
4.6. Фантомна приватизація (2014-2016 pp.).....	273
4.7. Підсумки і пріоритети.....	279

Розділ V	
ГРОШОВО-БАНКІВСЬКА РЕФОРМА.....	291
5.1. Зволікання з реформою (1991-1994 pp.).....	293
5.2. Введення гривні і старт реформи (1995-1999 pp.).....	302
5.3. Стабілізація і зростання (2000-2004 pp.).....	306
5.4. Бутафорна ревальвація (2005-2009 pp.).....	310
5.5. Імітація стабільності (2010-2013 pp.).....	319
5.6. «Гривне- банко-пад» (2014-2016pp.).....	325
5.7. Підсумки і пріоритети.....	333
Розділ VI	
ПІДПРИЄМНИЦЬКО-ДЕРЕГУЛЯЦІЙНА	
РЕФОРМА.....	339
6.1. Зародження малого бізнесу (1991-1994 pp.).....	341
6.2. Розвиток підприємництва (1995-1999 pp.).....	345
6.3. Деретуляційна реформа (2000-2004 pp.).....	349
6.4. Імітація реформи (2005-2009 pp.).....	356
6.5. Суперечлива лібералізація (2010-2013 pp.).....	363
6.6. Деретуляція йде, підприємництво - гальмує (2014-2016 pp.).....	368
6.7. Підсумки і пріоритети.....	373
Розділ VII	
ПОДАТКОВА РЕФОРМА.....	383
7.1. Ринкова адаптація (1991-1994 pp.).....	385
7.2. Перша модернізація (1995-1999 pp.).....	389
7.3. Радикалізація реформи (2000-2004 pp.).....	394
7.4. Застій в реформі (2005-2009 pp.).....	398
7.5. Імітація реформи і накопичення проблем (2010-2013 pp.).....	401
7.6. Дежавю реформи (2014-2016 pp.).....	410
7.7. Підсумки і пріоритети.....	419

Розділ VIII	
ФІНАНСОВО-БЮДЖЕТНА РЕФОРМА.....	433
8.1. Курс до ринкових фінансів (1991-1994 pp.).....	435
8.2. Активізація реформи (1995-1999 pp.).....	440
8.3. Фінансове «виздоровлення» економіки (2000-2004 pp.).....	445
8.4. Фінансовий бум і криза (2005-2009 pp.).....	451
8.5. Псевдореформа (2010-2013 pp.).....	458
8.6. «Нав'язана» бюджетна криза (2014-2016 pp.).....	464
8.7. Підсумки і пріоритети.....	473
Розділ IX	
РЕФОРМА ПРОМИСЛОВОСТІ.....	479
9.1. Криза індустріалізації (1991-1994 pp.).....	481
9.2. Стабілізація (1995-1999 pp.).....	486
9.3. Піднесення (2000-2004 pp.).....	494
9.4. Замість прориву - провал! (2005-2009 pp.).....	500
9.5. Нереалізовані амбіції (2010-2013 pp.).....	512
9.6. Деіндустріалізація (2014-2016 pp.).....	521
9.7. Підсумки і пріоритети.....	527
Розділ X	
РЕФОРМА ЕНЕРГЕТИКИ.....	533
10.1. Радянська спадщина енергетичної кризи (1991-1994 pp.)	535
10.2. Енергетична стабілізація (1995-1999 pp.).....	540
10.3. Перші кроки до енергоефективності (2000-2004 pp.).....	546
10.4. Газові війни замість реформ (2005-2009 pp.).....	553
10.5. Посилення енергозалежності (2010-2013 pp.).....	560
10.6. Реанімація реформи і зниження енергозалежності (2014-2016 pp.).....	567
10.7. Підсумки і пріоритети.....	577

Розділ XI	
АГРАРНА РЕФОРМА.....	581
11.1. Аграрна криза і мала земельна приватизація (1991-1994 pp.).....	583
11.2. Велика земельна приватизація (1995-1999 pp.).....	589
11.3. Комплексна мотивація аграрного розвитку (2000-2004 pp.)	594
11.4. Суперечлива динаміка й зтяжний мораторій (2005-2009 pp.).....	610
11.5. Агрохолдинги проти фермерства (2010-2013 pp.).....	615
11.6. Девальвація реформи і псевдоринок землі (2014-2016 pp.).....	624
11.7. Підсумки і пріоритети.....	630
Розділ XII	
ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНА РЕФОРМА.....	637
12.1. Кризовий обвал (1991-1994 pp.).....	639
12.2. Мобілізація можливостей (1995-1999 pp.).....	643
12.3. Старт інвестицій та інновацій (2000-2004 pp.).....	649
12.4. Бум і криза інвестицій та інновацій (2005-2009 pp.).....	656
12.5. Суперечливість можливостей і результатів (2010-2013 pp.)	664
12.6. Інвестиції та інновації в цейтноті (2014-2016 pp.).....	669
12.7. Підсумки і пріоритети.....	673
Розділ XIII	
СОЦІАЛЬНІ РЕФОРМИ.....	679
13.1. Сповзання до кризи (1991-1994 pp.).....	681
13.2. Гальмування кризи (1995-1999 pp.).....	685
13.3. Соціальна оптимізація (2000-2004 pp.).....	689
13.4. Популізм і пенсійна криза (2005-2009 pp.).....	698
13.5. Пенсійна недореформа (2010-2013 pp.).....	702
13.6. Пенсійний тупик (2014-2016 pp.).....	706
13.7. Підсумки і пріоритети.....	711

Розділ XIV**ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНА РЕФОРМА..... 721**

14.1. ЖЕКівська спадщина (1991-1994 pp.).....	723
14.2. Перші кроки (1995-1999 pp.).....	727
14.3. Фінансова санація (2000-2004 pp.).....	732
14.4. Гальмування реформи (2005-2009 pp.).....	738
14.5. Нездійснені наміри (2010-2013 pp.).....	744
14.6. Повернення до реформи (2014-2016 pp.).....	749
14.7. Підсумки і пріоритети.....	755

ПІСЛЯМОВА**Реформи і державність..... 761**

1. Суверенність, сепаратизм, реформи.....	763
2. Ірландія: боротьба і реформи за державність.....	777
3. Польща: руйнівні поділи та ефективні реформи.....	783
4. Фінляндія: втратила територію, але зберегла державність.....	790
5. Тайвань: від острівної провінції до розвинутої держави.....	796
6. Корея: з руїни в лідери.....	802
7. Сінгапур: з третього світу в перший.....	809
8. Кіпр: через поділ до возз'єднання?.....	816
9. Словаччина: реформи зміцнили суверенітет.....	822
10. Грузія: реформи проти сепаратизму та агресії	828
11. Криза української єдності і реформи заради державності.....	833

UnForgotten reforms in Ukraine

To the reader	22
FOREWORD	
Authority, reforms, results	25
1. Politics and economics, authority and reforms.....	27
2. Fall (1991-1994).....	32
3. Fall stop (1995-1999).....	37
4. Growth (2000-2004).....	42
5. Lost opportunities (2005-2009).....	47
6. Stolen opportunities (2010-2013).....	53
7. Stagnation (2014-2016).....	58
8. Conclusion: reforms like authority and such results.....	65
Chapter I	
CRISES - CALL TO REFORMS	73
1.1. Crises and reforms: causes and consequences.....	75
1.2. Ineffective economy.....	86
1.3. Unbalanced trade.....	93
1.4. “Shadowing” and offshoring of the economy.....	101
1.5. Monopolization and oligarchization of the economy.....	112
1.6. Debt crisis.....	121
1.7. Banking crisis.....	129
1.8. Social crisis.....	138
1.9. Populism - degradation of the society.....	145
1.10. Corruption - destruction of the state.....	152
1.11. Manpower crisis.....	161
1.12. War - it is more than crisis.....	169

Chapter II	
CONSTITUTIONAL REFORM.....	175
2.1. Tuning of the Ukrainian SSR Constitution (1991-1994).....	177
2.2. The Constitution of independent Ukraine (1995-1999).....	180
2.3. Modernization of the Constitution (2000-2004).....	183
2.4. Attempts to update the Constitution (2005-2009).....	188
2.5. Precedent of constitutional nihilism (2010-2013).....	190
2.6. Controversial constitutional innovations (2014-2016).....	195
2.7. Conclusions and priorities.....	200
Chapter III	
INSTITUTIONAL REFORM.....	207
3.1. Administrative legacy (1991-1994).....	209
3.2. Beginning of the reform (1995-1999).....	212
3.3. Emphasis on local administrations (2000-2004).....	214
3.4. Cursed reform (2005-2009).....	217
3.5. Centralization “déjà vu” (2010-2013).....	220
3.6. New challenges (2014-2016).....	223
3.7. Conclusions and priorities.....	235
Chapter IV	
OWNERSHIP REFORM.....	243
4.1. Challenge of the denationalization (1991-1994).....	245
4.2. The acceleration of privatization (1995-1999).....	249
4.3. Market privatization (2000-2004).....	254
4.4. Crisis of the privatization (2005-2009).....	260
4.5. Oligarchic privatization (2010-2013).....	267
4.6. Phantom privatization (2014-2016).....	273
4.7. Conclusions and priorities.....	279

Chapter V	
MONETARY AND BANKING REFORMS.....	291
5.1. Delaying the reform (<i>1991-1994</i>).....	293
5.2. Introduction of the hryvnia and start of reform (<i>1995-1999</i>)	302
5.3. Stabilization and growth (<i>2000-2004</i>).....	306
5.4. Fake revaluation (<i>2005-2009</i>).....	310
5.5. Imitation of stability (<i>2010-2013</i>).....	319
5.6. “The hryvnia-banks crash” (<i>2014-2016</i>).....	325
5.7. Conclusions and priorities.....	333
Chapter VI	
ENTREPRENEURSHIP DEREGULATION REFORM.....	339
6.1. Birth of small business (<i>1991-1994</i>).....	341
6.2. Business development (<i>1995-1999</i>).....	345
6.3. Deregulation reform (<i>2000-2004</i>).....	349
6.4. Imitation of the reform (<i>2005-2009</i>).....	356
6.5. Controversial liberalization (<i>2010-2013</i>).....	363
6.6. Deregulation going on, entrepreneurship hampers (<i>2014-2016</i>).....	368
6.7. Conclusions and priorities.....	373
Chapter VII	
TAX REFORM.....	383
7.1. Market adaptation (<i>1991-1994</i>).....	385
7.2. First modernization (<i>1995-1999</i>).....	389
7.3. Radicalization of reform (<i>2000-2004</i>).....	394
7.4. Stagnation in the reform (<i>2005-2009</i>).....	398
7.5. Imitation of the reform and accumulation of problems (<i>2010-2013</i>).....	401
7.6. Reform “déjà vu” (<i>2014-2016</i>).....	410
7.7. Conclusions and priorities.....	419

Chapter VIII	
FISCAL REFORM.....	433
8.1. Route to market finances (1991-1994).....	435
8.2. Activation of reform (1995-1999).....	440
8.3. Financial recovery of the economy (2000-2004).....	445
8.4. The financial boom and crisis (2005-2009).....	451
8.5. Faked reform (2010-2013).....	458
8.6. Imposed budget crisis (2014-2016).....	464
8.7. Conclusions and priorities.....	473
Chapter IX	
INDUSTRY REFORM.....	479
9.1. Industrialization crisis (1991-1994).....	481
9.2. Stabilization (1995-1999).....	486
9.3. Rise (2000-2004).....	494
9.4. Instead of breakthrough - failure (2005-2009).....	500
9.5. Unrealized ambitions (2010-2013).....	512
9.6. Deindustrialization (2014-2016).....	521
9.7. Conclusions and priorities.....	527
Chapter X	
ENERGY REFORM.....	533
10.1. The Soviet legacy of energy crisis (1991-1994).....	535
10.2. Energy stabilization (1995-1999).....	540
10.3. First steps towards energy efficiency (2000-2004).....	546
10.4. Gas wars instead of reforms (2005-2009).....	553
10.5. Increasing in energy dependence (2010-2013).....	560
10.6. Reanimation of the reform and reducing energy dependency (2014-2016).....	567
10.7. Conclusions and priorities.....	577

Chapter XI	
AGRICULTURAL REFORM.....	581
11.1. The agrarian crisis and small land privatization (1991-1994)	583
11.2. Big land privatization (1995-1999).....	589
11.3. Complex motivation of agrarian development (2000-2004).....	594
11.4. Controversial dynamics and prolonged moratorium (2005-2009).....	610
11.5. Agrohholdings against farmers (2010-2013).....	615
11.6. Devaluation of land reform and false land market (2014-2016).....	624
11.7. Conclusions and priorities.....	630
Chapter XII	
INVESTMENT AND INNOVATION REFORMS.....	637
12.1. Critical collapse (1991-1994).....	639
12.2. Mobilization of opportunities (1995-1999).....	643
12.3. Investment and innovations start (2000-2004).....	649
12.4. Peak and crisis of investment and innovations (2005-2009).....	656
12.5. Contradictory of possibilities and results (2010-2013).....	664
12.6. Investment and innovations at instant (2014-2016).....	669
12.7. Conclusions and priorities.....	673
Chapter XIII	
SOCIAL REFORMS.....	679
13.1. Sliding to crisis (1991-1994).....	681
13.2. Crisis slowdown (1995-1999).....	685
13.3. Social optimization (2000-2004).....	689
13.4. Populism and pension crisis (2005-2009).....	698
13.5. Less than fully pension reform (2010-2013).....	702
13.6. Pension deadlock (2014-2016).....	706
13.7. Conclusions and priorities.....	711

Chapter XIV	
HOUSING AND COMMUNAL REFORM.....	721
14.1. Heritage of «Housing operational offices» (1991-1994).....	723
14.2. First steps (1995-1999).....	727
14.3. Financial redevelopment (2000-2004).....	732
14.4. Reform deceleration (2005-2009).....	738
14.5. Unfulfilled intentions (2010-2013).....	744
14.6. Return to the reform (2014-2016).....	749
14.7. Conclusions and priorities.....	755
AFTERWORD	
Reforms and statehood.....	761
1. Sovereignty, separatism, reforms.....	763
2. Ireland: the struggle and reforms for statehood.....	777
3. Poland: destructive divides and effective reforms.....	783
4. Finland: lose territory, but retained state.....	790
5. Taiwan: from the island province to developed country.....	796
6. S. Korea: from ruin to leadership.....	802
7. Singapore: from the third world to the first.....	809
8. Cyprus: through the division to the reunification?.....	816
9. Slovakia: reforms that strengthened sovereignty.....	822
10. Georgia: reform against separatism and aggression.....	828
11. The crisis of Ukrainian unity and reforms for statehood.....	833